

LJUBLJANSKI ZVON

MESEČNIK ZA KNJIŽEVNOST IN PROSVETO

Franc Kidrič: O literarni zgodovini

Uredništvo «Ljubljanskega Zvona» je svojemu sotrudniku drju. Francu Kidriču, profesorju ljubljanske univerze in najizvrstnejšemu poznavatelju starejših dob slovenske literature, zastavilo nekaj aktualnih literarno - zgodovinskih vprašanj. Profesor Kidrič je na vprašanja urednikova podal naslednja zanimiva izvajanja:

Kako sodite o sodobnem stanju slovenske literarne zgodovine? Ali mislite, da slovenske literarne zgodovine v obliki, kakršne so, morejo zadoščati laiku, ki se hoče sistematično in kritično seznaniti s slovensko literarno preteklostjo? Ali morejo zadoščati slušatelju univerze? Mislím, da je Slovencem danes nujno potrebna sintetična, kritično dognana in moderno zasnovana obširna literarna zgodovina. Je dana možnost, da tako delo v doglednem času dobimo?

Raziskovanje slovenske literarne preteklosti štejem med naloge, katerih moderno reševanje je po pričakovanju internacionalnega znanstvenega sveta predvsem naša dolžnost. Razočaranje onih, ki so mislili, da se vrši publicistično delo slovenskih literarnih zgodovinarjev na naši univerzi v preozkem okviru, se mi ne zdi le nasprotno pravičnemu pojmovanju jugoslovanstva, ampak tudi protivno ekonomični razdelitvi znanstvenega dela. Dokler bo večina slovenskih literarno-zgodovinskih problemov šele načetih, se znanstvenik, ki mu dekret predpisuje med slovenskimi literaturami «poseben ozir na slovensko», ne more z večino dela vdinjati drugje.

V dosedanjih slovenskih literarnih zgodovinah tiči mnogo zasluznega, naporenega in težaškega dela, ki je moralo biti opravljeno. Obžalovati je pa treba, da so njih avtorji po vrsti premalo razmišljali o svojevrstnosti problema in potrebi svojevrstnih metod ter o vzrokih nastankov in izostankov. Metoda vseh piscev celotnih slovenskih literarnih zgodovin, ki pridejo za laika v prvi vrsti v poštev, je v bistvu isto nizanje biografij in biblio-

grafij. Čudim se, da izmed piscev celotnih naših literarnih zgodovin še noben ni prišel na idejo, kako lahko in umestno se izogneš nizanju balastnih biografskih podrobnosti. Za vsako razdobje sta potrebni v ta namen samo dve posebni poglavji: poglavje o ustvarjanju literarnih središč, kjer moreš govoriti tudi o šolstvu in raznih drugih institucijah, ki so sposobne, da vplivajo na porast literarnega zanimanja, in poglavje o literarnih osebnostih dotične dobe. Zastarelost metode, nepreglednost periodizacije, nezadostno iskanje vzročnih zvez, pomanjkanje doganljivosti in sinteze so pač glavni vzroki, da naše literarne zgodovine laiku niso oni vzljubljeni kažipot, ki bi mu morale biti, a da slušatelji univerze, ki se pripravljajo za izpite, nad njimi obupujejo. K vsemu se pridružujejo zlasti pri starejših zgodovinarjih še mnoge netočnosti in nekritičnosti. Bodočemu piscu slovenske celotne literarne zgodovine bo Slovenski biografski leksikon dobrodošla pomoč, ker mu bo s sintezami posameznih oseb omogočil sintezo dobe ter ga obenem opozarjal, da so biografske podrobnosti že inventarizirane tam, kamor spadajo in kjer jih ni nikoli preveč.

Do nove slovenski pisane literarne zgodovine, katere potreba se čuti baje tudi izven kroga naših slušateljev, je ključ pač le pri slovenskih založnikih. Doslej še nisem nič slišal, da bi imelo katero naših založništev take načrte ter iskalo za njih realizacijo pisatelja ali pisateljev. Pač pa se pripravljata v drugih jezikih dva orisa slovenske literarne preteklosti, pri katerih sem tudi sam zavezan, kolikor gre za dobo do srede 19. stoletja: ravnokar oblikujem «Pismenstvo in starejšo literaturo» za informativno knjigo o Slovencih, ki jo pripravlja «Srpska književna zadruga»; a do oktobra 1928. morava izgotoviti z dr. Prijateljem rokopis za «Grundriss für slavische Philologie» v založništvu Walter de Gruyter & Co. v Berlinu in Leipzig, kjer je slovenski literarni zgodovini odmerjenih kakih 20 pol.

Kako si predstavljate moderno zasnovano slovensko literarno zgodovino? Kakšne metode in kateri principi naj vodijo pisca? Kakšno naziranje naj ga obvladuje: historično, estetsko, sociološko? Slovenska literatura je razmeroma mlada: v koliki meri mora tedaj slovenski literarni zgodovinar upoštevati posebnosti slovenskih razmer pred vznikom čistega literarnega udejstvovanja?

Ko so me zvali v Ljubljano, so mi predlagali stolico za «zgodovino starejših slovanskih literatur s posebnim ozirom na slovensko» in tako se glasi tudi moj dekret, med tem, ko je kolegu drju. Prijatelju pripadla stolica «zgodovine modernih

slovanskih literatur». Razdelitev sloni na točni ugotovitvi, da gre zgodovinarju slovstvenega udejstvovanja v starejših dobah sploh za precej drugačne metode in drugačne priprave, nego zgodovinarju modernih literatur. A v posebno zadoščenje nam je, da se to načelo delitve uveljavlja že tudi drugje, kakor na primer v češkoslovaški republiki. Precizen časoven mejnik med obema dobama je seveda težko dobiti, a naravnost nemogoče enega, ki bi bil pravičen vsem slovenskim literaturam. Predvsem tudi iz ozirov na pravično razdelitev snovi sva s kolego dr. Prijateljem določila za mejnik sredino 19. stoletja, oziroma pri slovenski literaturi leto 1848.

Moja metoda in smeri mojega iskanja v zgodovini «Pismenstva in starejše literature Slovencev» so razvidni tudi iz vodilnih nadpisov v moji periodizaciji: Beležke v krščanskem srednjem veku; Repertorij protestantov v drugi polovici 16. stoletja; Prizadevanje za katoliško zalogo v dobi od reformacije do uveljavljanja janzenističnega vpliva; Literarna pomagala pri ostankih slovenskih protestantov od začetka 17. v drugo polovico 18. stoletja; Udomačenje posvetnih pismenstvenih repertorijev in začetki literature izza druge polovice 18. stoletja do Vodnikove in Zoisove smrti 1819.; Pojačeni napor v smer kreacije posvetne poezije in literarne koncentracije ter nepričakovani vrh poetičnega ustvarjanja v Prešernu (1819—1848). Pri tem bi mogli v vsaki perijodi posamezni sintetični odstavki zaporedoma dobivati nadpise kakor n.pr. ta-le za tretjo perijodo: obrazložba problema; tempo aktualiziranja; središča kranjske literarne aktivnosti; središče nekranjske literarne aktivnosti; literarne osebnosti; obseg in ocena problemskega repertorija (torej tukaj cerkvenega); filološka pomagala; šolske knjige; jezik in pravopis; paralelni repertoriji Nekranjcev; pobude za slovensko in slovansko orientacijo čitateljev; spomeniki iz zveze s praktičnim življenjem; višje literarne forme; končni pomen dobe v razvojni liniji.

«Zgodovina slovenskega pismenstva in starejše literature» po moji zamisli je nekoliko kompliciran problem, pri reševanju katerega ima estetski ozir pač svojo podčrtano pozicijo, a je vendarle enakovredna komponenta poleg raznih drugih komponent.

Ker se pokristjanjenje Slovencev ni vršilo kot čista versko-kulturna akcija, ampak pomenilo obenem začetek prehoda v nemški politični, socialni in kulturni sestav, so se vzniku višje slovenske literarne kulture izza 8. stoletja neprestano skozi stoletja kopičile vedno nove ovire. V dobi dolgih stoletij so slovenske

knjige le cerkvenonabožne, v 16. stoletju protestantske, potem tje v drugo polovico 18. katoliške. Tudi v dobi naslednjih šest desetletij je absorbirala večino sil skrb za nove repertorije: šolskega, poljudnostrokovnega in cerkvenega janzenistične smeri, posvetna poezija se je pač gojila, toda le v prosvetljske namene. A vendar so mi tudi cerkvenonabožni teksti 16.—18. stoletja svojevrstni slovenski kulturni dokumenti: edine priče, da so iskale podzavestne energije malega naroda prostorčka na solncu višje kulture. Ob vsaki teh knjižic bi hotel vedeti, kaki posebni nagibi so naklonili Slovencem v njej zopet nov dokaz, da je tudi njihov jezik sposoben za pisanje in tiskanje. Literarni zgodovinar, ki vidi svojo nalogo v obrazložbi ne le vsega, kar je nastalo, ampak tudi marsičesa, kar se proti pričakovanju ni pojavilo, se bo kmalu prepričal, da se mu vsiljuje pri nas vrsta posebnih vprašanj: Zakaj viteška srednjeveška poezija vkljub slovenskemu ustoličenju koroških vojvod in slovenskemu pozdravu Ulriku Lichtensteinskemu ni dobila aktualnega slovenskega odmeva, in zakaj si niti rimska cerkev v teku dolgih osmih stoletij svojega delovanja med Slovenci ni omislila onega slovenskega pismenstvenega repertorija, ki ji ga je predpisovala njena lastna pravilno umevana korist? Kako so protestantje one cime za gojenje cerkvenonabožnega pismenstva v narodnem jeziku, ki so bile značilne za to strujo, prilagodili na slovenščino, v kakem obsegu je izčrpan program v njihovem slovenskem repertoriju, in zakaj? Kako so katoliki aplicirali protestantski literarni primer in v kakem razmerju je po 200letnem delu obseg njihovega slovenskega repertorija do obsega lastnih potreb in zlasti tudi do obsega repertorija, ki so ga ustvarili protestanti v teku 44 let svoje literarne aktivnosti? Kateri elementi individualnih slovenskih razglabljanj in zunanjih vplivov so se strnili v prizadevanjih preporoditeljev za regeneracijo in širje uveljavljanje slovenskega jezika, za pritegnitev novih panog v slovensko obdelavo, za vznik misli o potrebi višje literature? Itd. Itd. Cerkvem strujam ne smem očitati, da niso aktualizirale problema slovenskega romana in ljubezenske lirike, ali da niso bile borbene za izpremembo jezikovnih razmer na Slovenskem izven cerkve, ker to ni bila in ni mogla biti njihova naloga, a vprašati se moram, ali so si priredile repertorij, ki jim je bil v slovenskem jeziku potreben, in ali so skrbele obenem tudi za potrebna jim filološka pomagala in za potrebno jim upoštevanje slovenščine v šoli. Poseganje v področja politične, socialne in kulturne zgodovine je pri oblikovanju odgovorov na ta in slična vprašanja neizogibno, a pri literarnem zgodovinarju, ki se hoče osredotočiti, da skozi prizmo svoje stroke

gleda in po vidikih njenih potreb ocenjuje, bodo dotični odstavki dobili obliko, ki bo v skladu s to koncentracijo. Značilno je, kako slabo so osvetljena pri nas razdobja, kjer se literarni zgodovinar zanaša na bodoče delo političnega zgodovinarja, a ta zopet meni, da opravi glavno delo že oni. Sem štejem na primer problem slovenskega literarnega preporoda, čigar idejno izhodišče tvori po moji sodbi oni predgovor v Pohlinovi slovnici iz leta 1768., kjer se ob poudarjanju sorodstva z drugimi Slovani, kakršnega so poznali že slovenski protestanti, prvič javno podčrtujejo agresivno-preporoditeljski elementi: protest proti zatiranju slovenskega (kranjskega) jezika; obžalovanje, da živijo na Kranjskem poleg Slovencev tudi Nemci, ki širijo svoj jezik na škodo slovenskega; nezmisel zahteve, naj bi se Slovenci na ljubo nemškim svojim graščakom in gospodarjem učili nemščine; poziv Kranjcem, naj se svojega maternega jezika ne sramujejo. Problem preporoda 1768—1848, njegovi motivi, način pridobivanja pristašev in čas njih pristanka, razvojna linija posameznih njegovih elementov morajo biti predvsem tudi v literarni zgodovini izčrpno obdelani, saj tiči v njem pojasnilo za porast nove pismenstvene produkcije in za aktualiziranje višjih literarnih form v slovenskem jeziku.

Gotovo si mora tudi slovenski literarni zgodovinar dati jasen odgovor na vprašanje, kedaj naj prekine z upoštevanjem neliterarnih repertorijev: po moji sodbi s pritegovanjem cerkvenega repertorija takrat, ko je cerkev nehala biti edina institucija, v službi katere se je slovenski jezik literarno likal ter vzdrževala slovenska pismenstvena tradicija; z upoštevanjem šolskega in poljudno-strokovnega repertorija takrat, ko je bila pismena raba slovenskega jezika za te posvetne panoge na splošno uveljavljena, a tla za gojenje artistične posvetne literature v glavnem zrahljana. Odslej bode posvečal pažnjo le onim delom iz teh področij, ki so posebno pomembna za likanje literarnega jezika, in pa onim, ki spadajo že itak med višje literarne forme, kakor prevodi biblije, cerkvene pesmi, umetni cerkveni govor.

Še marsikak razlog bi mogel navesti, ki me nagiba, da vztrajam pri naslovu «Zgodovina slovenskega pismenstva in starejše literature» ter da ne maram niti eliminirati razdobj, v katerih za uveljavljanje literarnoestetskih nazorov sploh ni šlo, niti se prepustiti vodstvu edinih estetskih ozirov tam, kjer jim že v resnici gre tehtna beseda. Slovenska knjiga je imela pri formiranju Slovencev v zavestno narodno skupino precej drugačno vlogo, nego na pr. upodablajoča umetnost. Iskreno želim, da pride na plan čim prej in čim več slovenskih literarnozgodovinskih študij

pod vodstvom vedno novih nazorov in vidikov. Noben vidik v naši stroki še ni saturiran, a dela toliko, da ga vsi skupaj še ne bomo opravili. Važno pa je, da mož vrzeli in potrebe te stroke pozna, da se je pripravil, zbral gradivo, si načrtal pot in da teoretizira v obrambo lastnega dela in na osnovi skušenj, ki si jih je v produktivnem delu za to stroko pridobil.

Slovenski javnosti je znano, da pripravljate obširno znanstveno-kritično izdajo Prešernovega dela z monografijo in korespondenco poetovo. V koliko je ta načrt že dozorel? Kakšne smotre zasledujete s to novo izdajo Prešerna, kaj naj pomeni Slovencem? V čemu tiče pomanjkljivosti in hibe dosedanjega prešernoslovja?

Geniju, ki je napisal Slovencem veliko legitimacijo za vstop na tekmovališče svetovne literature, je moralo v mojih predavanjih in seminarskih vajah biti odmerjeno pomembno mesto. Tem rajši sem pritrdil kolegu drju. Prijatelju, ko mi je v imenu Tiskovne zadruga predložil, naj priredim za «Slovenske pisatelje» Prešerna.

Knjiga bi naj obsegala: dva uvodna članka, namreč oris razmer na Kranjskem in v Ljubljani v Prešernovem času in monografijo o Prešernovem življenju in delu; «Poezije» v razvrstitvi in v obsegu pesnikovih tendenc iz leta 1846.; one slovenske njegove pesnitve, ki jih pesnik ni sprejel med «Poezije», v kronološkem redu; nemške pesnitve, med njimi kot skupino zase «Naméčik némških in ponémčenih poezij», ki jih je nameraval Prešeren izdati obenem s slovenskimi «Poezijami»; celotno korespondenco, namreč pisma pesnikova in pisma Prešernu, urejena tako, da ostane korespondenca z isto osebo skupaj, a da se skupine vrstijo v kronološkem redu po postanku dotične korespondence; opombe k pesmim, urejene v alfabetskem redu po naslovih, oziroma pri sonetih po začetnih verzih, a vsebujoče poleg navedb strani, kje je pesem v knjigi tiskana, oziroma kje se v uvodu o njej govori, ter poleg beležk o tiskih, komentarjih itd. zlasti tudi vse tekstovne variante; opombe k objavljenim pismom v kronološkem redu; biografski leksikon k Prešernu v alfabetskem redu z navedbo strani, kje se dotična oseba v uvodu ali tekstih imenuje, in naj-nujnejšimi izmed biografskih podatkov, ki so potrebni za osvetlilo njene zveze s Prešernom. Poglavje o razvoju prešernoslovja sem moral v tej zvezi črtati, ker se mi že tako zdi, da bo knjiga predebela.

Moj namen je bil, z novo izdajo dati Slovencem: vse pesnikovo oblikovanje, in to po možnosti v oni redakciji, ki je bila zadnja, za katero se je pesnik odločil; aparat, ki naj omogočuje čitatelju vpogled v umetnikovo delavnico; komentar, ki hoče posredovati

razumevanje umotvorov na osnovi poznanja dobe ter pesnikovih doživetij in umetniških tendenc.

V uvodni monografiji so se mi zdeli važna zlasti poglavja: Boj za življensko pozicijo 1828—1845; Iskanje ženske; Odnosi do družbe; Literarno šolanje (do 1828 brez pravega Čopovega mentorstva); Prvi pesniški poskusi (priložnostna poezija brez preporoditeljskih elementov; aktualnost problema o iskanju in sprejemanju prikladnih tujih form že v času ohlapnih stikov s Čopom, ki 1832 niti vedel ni, da je Prešeren že na Dunaju imel zvezek pesmi, ki jih je pokazal Kopitarju, a potem po večini sežgal); Biografija pesnitev (poglavje o pesniškem oblikovanju doživetij v časovnem redu); Umetniški princip v ustvarjanju; Slovenski problemi (svetovni nazor; vera v vsemoč umetniške literature, a bagateliziranje ostalega pismenstva; glasilo; narodna pesem; novo publiciranje literarnih vrednot preteklosti; spomin kulturnih delavcev; presojanje literarne produkcije sodobnikov; pravopis; jezik in ilirizem; nedostatek nacionalne borbenosti in organizatoričnega daru itd.); kritika in upoštevanje (motivi vzniku navdušenja za Koseskega).

Kakor sem imel za svojo dolžnost, da čuvam zadnjo pesnikovo tekstovno redakcijo, izvzemši pravopisne malenkosti, ki bi današnjega čitatelja po nepotrebnem motile, tako se mi je zdelo samo ob sebi umljivo, da morajo posamezne skupine ostati take, kakor jih je pesnik končno določil (Poezije, Sonetje nesreče, Naméčik).

Ker se odločilni činitelji ob Prešernovi smrti in še dolgo potem niso niti najmanj zavedali, kaj bi bilo treba storiti, je danes marsikak Prešernov rokopis po nedolžnem izgubljen. Kako dobrodošle bi nam bile danes n. pr. Prešernove stvari v prepisu onega Prešernovega in Trdinovega znanca Gregorja Ložarja, ki je v Ljubljani 1835—1841 študiral gimnazijo, 1841—1843 filozofijo, pozneje bil notar v Vipavi, a ohranil tudi večino Prešernovih izpričeval. Korespondent je bil Prešeren zelo slab, a še izmed pisem, ki jih je napisal, se jih le premnogo ni ohranilo, na pr.: večina pisem, ki jih je leta 1832. iz Celovca pisal Čopu; vsaj eno profesorju Edlauerju v Gradec; vsaj eno Ani Jelovškovi, materi svojih otrok; najbrž vsaj eno Kočevanju v Podčetrtek; več pisem «nemškuti» v Gradec, menda neki Kljunovi; najbrž Jerneju Levičniku; bratu Juriju; stricem itd. Morda se mi še posreči, da bodo mogli iziti v izdaji «Tiskovne zadruge» Prešernova pisma grofu Antonu Auerspergu, ki se nahajajo med Grünovo ostalino na graški univerzi. Doslej vem o teh pismih samo to, kar mi je

14. januarja 1925. poročal graški slavist g. dr. Heinrich Felix Schmid: «ein Brief Prešerns vom 23. August 1845, betr. Fahnenweihe d. Offizierscorps des vaterländischen Rgts. in Laibach, Bitte um Weinspende, sloven. Akklamation in Aussicht gestellt. 2 Seiten»; «ein undatierter Brief Prešerns, 1 Seite, nimmt Bezug auf einen vom Dr. Crobath dem Gr. Auersperg gemachten Vorschlag betr. Prešern ohne nähere Angaben.» Da se objavijo v tej zvezi tudi pisma Prešernu, je bilo nujno potrebno, ker je Bleiweisova objava skrajno netočna in ker le objava obojestranskih pisem ustreza namenu.

Iskal sem metode, ki bi naj omogočala preglednost, ustvarila organske celote, a ne drobila snovi v beležke k beležkam.

Prešeren je v slovenski literarni zgodovini zaposlil za Trubarjem največ raziskovalcev. Upravičeni smo govoriti o prešernoslovju.

Občuten nedostatek prešernoslovja je v okoliščini, da se je le preveč raziskovalcev izgubljalo v zunanostih, da ima le preveč «najdb» pečat slučajnosti in da ga tvori v glavnem dolga serija člankov in člančičev, ki so raztreseni po raznih domačih in tujih revijah, a nikjer zajeti v izčrpni monografiji ali vsaj v celoti inventarizirani.

Marsikateremu prešernoslovcu, v čigar delu vidim razne hibe, pritiče na drugi strani vendar velika zasluga. Stritarjev članek o Prešernu v «Klasju» 1866. je silno površen, njegova formula o «poetični fikciji» Prešernove ljubezni je bila gradečemu prešernoslovju naravnost v škodo. Pri tem ta «fikcija» menda niti originalno njegova ni, kakor tudi ni Stritarjeva zasluga, da bi bil prvi opredelil Prešernovo razmerje do Petrarke: v dunajski slovenski študentovski družbi se je govorilo že 1850—53, ko je bil tam Trdina, da se je Julija rodila le «v bujni mečti» Prešernovi, da «ona je njegov ideal, ki ni imel nikoli mesa in krvi»; a o «Prešernu in Petrarki» je govoril Janko Pajk v goriški besedi že 30. maja 1864. In vendar ima članek velikanski pomen, ker je definitivno uveljavil kneževsko Prešernovo izolacijo na slovenskem Parnasu. Iskanje zavestne matematično-geometrijske arhitektonike in simbolike števil v Prešernu je publiko pred Prešernom ostrašilo in je po moji sodbi hiba v prešernoslovju, ki je tudi ponesrečena formulacija na 66. str. «Literarne vede» kolege Kelemine ne izpremeni v odliko, a vendar je to iskanje pripomoglo do eruacije zelo važnega gradiva in do važnih ugotovitev ter dalo študiju Prešernove forme oni akcent, ki je bil tu že jako potreben.

Ena najmlajših stolic na filozofski fakulteti ljubljanske univerze je stolica za primerjalno književnost. Kaj je namen in svrha tega študija, v čem je obsežen njegov bistveni pomen? Ali je primerjalna književnost sploh že trdno fiksirana znanstvena panoga, ali se ne nahaja šele v začetnih stadijih svojega razvoja? Kakšno je sodobno evropsko stanje te panoge?

Kakšne naloge in kakšen pomen ima študij primerjalne književnosti za znanstveno proučevanje slovenske literature?

Stolico za komparativno književnost so imeli v Ljubljani že takrat v evidenci, ko so iskali prvih učnih moči, a ni bilo mogoče dobiti strokovnjaka.

Ko je ministrstvo potrdilo sklep naše fakultete, da veljaj od začetka študijskega leta 1925/26 naprej tudi v tej fakulteti za diplomske in doktorske izpite izpitni red filozofske fakultete v Beogradu, so postala predavanja iz komparativne književnosti tudi pri nas absolutno potrebna. Ta izpitni red navaja namreč »primerjalno književnost s teorijo književnosti« v 1 skupini kot a-predmet, v 3 skupinah kot b-predmet, a »primerjalno književnost« samo v 3 skupinah kot c-predmet. Da se omogočijo izpiti iz teh skupin, je prevzel germanist kolega Kelemina »teorijo«, a skrb za »primerjalno književnost« se je začasno, do akvizicije specialista, naprtila meni, češ, ker so v mojih predavanjih že itak obširni »evropski okvirji za slovanske literature« v posameznih dobah.

Komparativna, ali boljše svetovna književnost je brezbrežno morje, čigar vseh skrivnosti ne bo nikdar doumel isti sam mornar. Nikdar se ne bo rodil tak silen jezikovni talent, ki bi mogel v kratki dobi človeškega življenja sam v originalu proučiti vse literature sveta ter se poglobiti v politične, socialne in kulturne prilike, v katerih so nastajale, da bi bil v svojih sodbah neodvisen od informacij drugih ter zajemal iz polnega vedra, kakor pritiče znanstveniku.

Disciplina se je začela v dobi romantike, ko sta Nemca Josef G. Eichhorn in Friedrich v. Schlegel napisala svoje orise celotne svetovne literarne produkcije. Od takrat se je vbadala v tej smeri dolga vrsta pisateljev iz raznih evropskih narodov, n. pr. Francozi Vapereau ali Loliée, Italijan De Gubernatis, Španec Poncelis, Rus Veselovskij, a zlasti tudi cela vrsta Nemcev od Wachlerja preko Scherra in Sterna do Baumgartnerja in Walzla. Konsolidacija discipline pa ni v pravem skladu z velikim številom publikacij v raznih jezikih, katerih avtorji trdijo, da se hočejo ozirati na celoto svetovne literarne produkcije. Snov se navadno ne obravnava kot celota pod enotnim vidikom, ampak pišejo se

vzporedne zgodovine raznih narodov. Večina »svetovnih literatur« spada med diletantsko-popularne priročnike, katerih avtorji si niti informacij ne znajo dobiti. Slovenska literatura v naj-novejši izdaji Scherrove knjige je glasna priča o tem. Največ prizadevanj je osredotočenih danes pri Francozih, ki imajo posebno »revijo za komparativno književnost«, in pri Nemcih, kjer izhaja v založbi »Athenaion« v Berlinu pod redakcijo univerzitetnega profesorja Walzla »Handbuch der Literaturwissenschaft«, čigar vsaka literatura je pa pridružena drugemu pisatelju, oziroma ista literatura več pisateljem.

V minimum, o čemer naj »komparativna književnost« slušatelja informira, spadajo pač: glavna razvojna linija evropskih pismenstev in literatur, postanek in razvoj prozodije in metrike ter postanek in razvoj literarnih form in panog. Seveda se bo predavatelj mogel ustavljati le ob literarnih vrhovih. Z ozirom na naše razmere sodim, da mora posebno pažnjo posvečati tudi antiki, a se pomuditi tudi ob problemu literarnih form starokrščanske literature in pa ob vprašanju o literarnem pomenu krščanstva za mlade evropske narode. Specijalist, ki mu je komparativna književnost glavna naloga, bo preko označenega okvira primerjal ter iskal in našel sinteze in zakonitosti.

Slovenskemu literarnemu zgodovinarju za starejšo dobo je minimum iz komparativne književnosti ravno tako neobhodno potreben kakor vsakemu drugemu, ako noče, da mu pojavi njegove književnosti ostanejo v zraku. Le oni, ki so mu znane faze in gibala v evropski literarni produkciji, bo razumel, kaj je pomenila za slovensko literaturo izguba lastne, jezikovno-homogene države z lastnim dvorom in plemstvom, v čem je treba iskati literarni pomen reformacije in protireformacije, kaj so elementi preporoda, kaj tvori ceno Prešernovo. Tožbe čujem proti izpitnim skupinam, v katerih je komparativna književnost, češ, kako se naj tak kandidat v srednji šoli zaposli. Sodim, da bi bile mnogo bolj umestne rekriminacije proti skupinam, kjer je slovenska (srbohrvaška, nemška, francoska itd.) literarna zgodovina brez komparativne književnosti! Po mojih mislih bi moral tudi naš srednješolski dijak dobiti med svoje šolske knjige kratek, a jedrnat in sistematičen oris iz komparativne književnosti, prirejen za posebne potrebe domače in onih književnosti, ki se pri nas v šoli še gojijo. Potem se ne bi več dogajalo, da maturant ne vé, kaj je n. pr. humanizem ali renesanca, ali da se mora učiti štirih različnih definicij in začetkov romantike: za slovenista, srbokroatista, germanista in zgodovinarja!